

## Úvod

Tento soubor příspěvků uzavírá triádu publikací, jejichž vydávání započalo v roce 2006, a to k tématu evaluace znalosti cizího jazyka (první část – 2006: *Ústní zkoušky z cizího jazyka a Společný evropský referenční rámec*; druhá část – 2007: *Písemné zkoušky z cizího jazyka a Společný evropský referenční rámec*).

Podobně jako v předcházejících dvou letech i tento sborník s názvem *Sociokulturní kompetence ve výuce cizího jazyka a Společný evropský referenční rámec* vychází z tematického zaměření mezinárodního semináře, který tradičně pořádá ve dnech 17. – 18. června 2008 Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy ve svém studijním středisku v Poděbradech.

Společným jmenovatelem všech dosud vydaných sborníků je výuka (a evaluace znalosti) cizích jazyků v intencích evropské jazykové politiky. Autoři příspěvků tentokrát z nejrůznějších pohledů zaměřili pozornost na sociokulturní kompetenci (jako souboru znalostí a dovedností, které jsou zapotřebí ke zvládnutí společenských dimenzí užívání jazyka) a na její místo ve výuce (i evaluaci) cizího jazyka.

Chceme věřit, že soubor příspěvků, za jejichž obsah odpovídají jejich autoři, může posloužit jako určitý zdroj inspirace pro čtenáře z řad odborné i širší pedagogické veřejnosti k dalšímu zamyšlení a zkoumání této velmi složité problematiky.

Praha – Ratibor 2008

Redaktorky

## Słowo wstępne

Niniejszy tom zamyka serię, której wydawanie rozpoczęliśmy w 2006 roku, poświęconą tematowi ewaluacji znajomości języka obcego (część pierwsza – 2006 r.: *Egzaminy ustne z języka obcego a Europejski System Oceny Kształcenia Językowego*, część druga – 2007 r.: *Egzaminy pisemne z języka obcego a Europejski System Oceny Kształcenia Językowego*).

Podobnie jak w latach ubiegłych, tak i obecnie prezentowany tom *Kompetencje socjokulturowe w nauczaniu języka obcego a Europejski System Oceny Kształcenia Językowego* jest pokłosiem międzynarodowej konferencji, zorganizowanej w dniach 17–18 czerwca 2008 r. tradycyjnie przez Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy w zamiejscowym ośrodku w Poděbradach.

Zagadnieniem łączącym wszystkie publikacje jest nauczanie (i ewaluacja znajomości) języków obcych zgodnie z wytycznymi i duchem europejskiej polityki językowej. Tym razem autorzy referatów zwrócili uwagę na kompetencję socjokulturową (jako wiedzę i umiejętności niezbędne do opanowania i używania języka w różnych sytuacjach komunikacji społecznej) i na jej miejsce w nauczaniu (i ocenie znajomości) języka obcego.

Mamy nadzieję, że oddawany do rąk czytelników tom artykułów, przygotowanych przez uczestników konferencji, posłuży wielu odbiorcom, nie tylko glottodydaktykom, ale także szerszej społeczności pedagogów jako źródło inspiracji do dalszych przemyśleń i badań tej jakże złożonej problematyki.

Praga – Racibórz, 2008 r.

Redaktorzy

## Kulturní kompetence ve výuce češtiny jako cizího jazyka na vysoké škole

Obecně je známo, že se člověk při učení cizích jazyků řídí praktickou motivací: neučí se cizímu jazyku proto, aby v něm vytvořil správné výpovědi po formální stránce, ale proto, aby mohl pochopit problémy jiných (srov. Grucza, 1989, s. 41). V této souvislosti je nutné – podle F. Gruczy – spojit výuku cizích jazyků s výukou jejich kultury, protože nedostatky v oblasti kulturní kompetence jsou hlavním důvodem různého druhu nedorozumění a nebo tzv. zdánlivých porozumění. V této situaci může jít také o tzv. „kulturní šok“. Takovému riziku může být vystaven student, jemuž je odebrána sociokulturní složka při procesu osvojování si cizího jazyka (srov. Horban, 1989, s. 169).

V tomto článku jsme zvolili široké chápání kultury, čili holistický (globální) přístup. V souladu s touto koncepcí pod pojetím kultury chápeme vše, co nemá přírodní povahu, ale je dílem svobodné vůle člověka, je produktem jeho cíleného jednání (srov. Grucza, 1989, s. 12 a n.). Opakem k výše uvedenému jsou redukční (selektivní) kulturní koncepce, které do kultury započítávají pouze určitou část z této oblasti. Tímto myslíme např. opozici kultury a civilizace, dle které se do kulturní oblasti počítají tzv. duševní díla a lidské výrobky, a do civilizační oblasti

tzv. spotřební (hlavně technická) díla a lidské výrobky, a to znamená, že rozlišujeme nemateriální a materiální lidskou činnost (o jiných redukčních kulturních koncepcích srov. Grucza, 1989).

Vrátme se nyní zpět ke kultuře, která je chápána obsáhleji. Podle Antoniny Kłosowské je kultura víceaspektový celek, který je složen z mnoha vrstev jako jsou: normy, vzory, hodnoty, činnosti, jež jsou jejich realizací, čili činnosti, výrobky a objekty těchto činností (srov. Kłosowska, 1983, s. 38 a n.). Kultura obsahuje zároveň odborné oblasti lidské činnosti jako je literatura, umění, věda nebo technika, ale také oblasti lidské aktivity jako je život a rodinné, politické, společenské, hospodářské a náboženské soužití. V souvislosti s těmito součástmi kultury jsou materiální lidská díla, např. nástroje, budovy, obrazy, texty, zvuky, ale takéž životní pravidla, normy, jimiž se řídí lidé ve společenském a soukromém životě, např. pravidla jejich chování, oblékání, jejich zvyky, obyčeje, víra, zákazy, předsudky, způsoby pohledu na věci a na svět, atd. (srov. Grucza, 1989, s. 16 a n.).

Při takovémto chápání kultury zaujímá jazyk důležité místo. A protože je základem konsolidace a vymezování lidských společenství, tvoří faktor, jenž modeluje obraz světa a programuje společenské chování. Je rovněž nástrojem stabilizace a předávání kultury (srov. Bartmiński, 1991, s. 9). Jazyk je odrazem národní kultury, neboli kultury národa, který tímto jazykem hovoří, proto je zdrojem informací o určitém společenství, o společenském a soukromém životě jeho příslušníků. Student, který se učí cizímu jazyku poznává realie země, jejíž jazyk se učí. Při tomto učení si osvojuje také kulturu určité země. Jinak řečeno nabývá kompetencí lingvistických (komunikativních) a sociokulturních, které nejsou podle Rámce specificky jazykové, ale patří

mezi tzv. obecné kompetence, kterých student využívá při nej-různějších úkonech, včetně jazykových činností.

Podle SERR sociokulturní znalosti čili „znalosti určité společnosti a kultury jednoho či více společenství, které daným jazykem hovoří, jsou součástí znalostí okolního světa. Z hlediska studenta, který se učí jazyku, je nesmírně důležité, aby se jim věnovala zvláštní pozornost právě proto, že je velice pravděpodobné, že na rozdíl od ostatních druhů znalostí tyto znalosti netvoří součást předchozích zkušeností studenta, a proto mohou být zásluhou působení stereotypů zdeformovány“ (SERR, 2002, s. 104). SERR jmenuje 7 skupin rysů, které charakterizují určitou evropskou společnost a její kulturu. Tyto rysy se mohou vztahovat především ke: 1. Každodennímu životu, 2. Životním podmínkám, 3. Mezilidským vztahům, 4. Hodnotám, víře a postojům k různým faktorům, jako jsou např. dějiny, národní identita, cizí země atd., 5. Řeči těla, 6. Společenským konvencím, 7. Rituálům a obyčejům. Tyto sociokulturní zkušenosti a znalosti v cílovém společenství měl by student získat, aby vyhověl požadavkům komunikace v cizím jazyce.

Na nezbytnost aplikace kulturologického aspektu při výuce cizích jazyků upozorňovali v první polovině 20. století badatelé Velké Británie. Tehdy bylo zjištěno, že hlavní motivací studia cizího jazyka je touha po poznání reálií země, jejíž jazyk se studenti učí (Žmijewska, 1989, s. 80 a n.). Bylo navrženo zavedení nového předmětu tzv. reálií, jež byly v tu dobu doplňkovým předmětem pro výuku francouzského a španělského jazyka. V osnovách nebyla obsažena pouze zeměpisná a dějepisná fakta, ale také kulturní prvky, jež byly prováděny formou nácviku divadelních rolí, zpěvu, her a zábavy.

Po druhé světové válce kulturologickému aspektu byla věnována stále větší pozornost. Hlavním důvodem byl nedosta-